

Dnro V/20682/2024

17.12.2024

Raportti Euroopan komissiolle alkoholiyhtiön toiminnasta 2023



Valvira

Sosiaali- ja terveysalan
lupa- ja valvontavirasto

Sisällys

1	Johdanto.....	3
2	Alkoholilainsäädäntö ja sen muutokset Suomessa vuonna 2023	4
2.1	Tarkasteluvuosi 2023.....	4
2.2	Muutokset alkoholilakiin	4
2.3	Muut alkoholiin liittyvät lainsäädännön muutokset	4
3	Alkoholin kulutus ja kulutuksesta aiheutuneita haittoja sekä alkoholihaittojen ehkäisy vuonna 2023	6
3.1	Alkoholin kulutus Suomessa	6
3.2	Alkoholin kulutuksesta aiheutuneita haittoja	10
3.3	Alkon toiminta alkoholista aiheutuneiden haittojen ehkäisyssä	12
3.4	Alkon vastuullinen alkoholijuomien hankinta.....	13
4	Alkon toiminta vuonna 2023 – myymälät ja valikoima sekä niissä tapahtuneet muutokset	16
4.1	Alkon myymälät ja niissä tapahtuneet muutokset vuonna 2023	16
4.2	Alkon valikoima ja valikoimassa tapahtuneet muutokset vuonna 2023.....	18
4.3	Alkon valikoimaanottomenettely ja siinä tapahtuneet muutokset vuonna 2023	23
4.4	Tavarantoimittajayhteistyö ja sidosryhmien kuuleminen	34
4.5	Aistinvaraiset arvioinnit	36
4.6	Esteellisyys ostoprosessissa	36
4.7	Alkon maahantuontipalvelu.....	36
5	Alkon monopolitoiminnan valvonta vuonna 2023.....	38
5.1	Kilpailu- ja kuluttajavirasto	38
5.2	Valvira.....	39
6	Lopuksi	41

1 Johdanto

Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) kirjeen 31.5.1996 (Dnro 8/63/96) mukaisesti Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, jäljempänä Valvira, raportoi alkoholijuomien vähittäismyyntimonopolin Alko Oy:n, jäljempänä Alko, toiminnasta.

Tässä vuoden 2023 raportissa Valvira kuvaa Euroopan komissiolle Suomen alkoholitoimintaympäristöä ja siinä tapahtuneita muutoksia sekä niiden vaikutuksia Alkon toimintaan. Raportissa kuvataan koko vuoden 2023 toimintaa, koska käsiteltäviä asioita on ollut vähän.

Raportti sisältää tilastotietoja Alkon myymäläverkoston ja jakelupaikkojen kehittymisestä, alkoholijuomien tuoteryhmäkohtaisista myynneistä sekä valikoimaanotto prosessista ja siinä tapahtuneista muutoksista. Vuoden 2023 raportissa tarkastellaan Alkon toimintaa kansallisten säännösten valossa ja raportoidaan Alkon monopoliasemaan liittyvästä viranomaisvalvonnasta.

Valvira on 12.6.2024 pyytänyt Alkolta tietoja sen toiminnasta vuonna 2023. Alko toimitti pyydetyt tiedot Valviralle 29.8.2024.

Lisäksi Valvira on 12.6.2024 pyytänyt Kilpailu- ja kuluttajavirastolta (KKV) lausuntoa sen vuonna 2023 käsittelemistä ja käsiteltävänä olevista asioista, jotka koskivat Alkoa. Kilpailu- ja kuluttajavirasto toimitti lausuntonsa Valviralle 30.8.2024.

Alkolle sekä Kilpailu- ja kuluttajavirastolle on varattu mahdollisuus lausua raportista sen luonnosvaiheessa.

Raportin Alkoa käsittelevien tietojen lähdeaineistona on käytetty Alkolta saatua selvitystä vuoden 2023 toiminnasta, Alkon vuosikertomus 2023 -julkaisua, Alkon valikoimaanotto ja vähittäismyynti -opasta sekä Valviran omaa materiaalia. Suomen alkoholioloja kuvaavia tietoja ja tilastoja käsittelevässä osiossa lähdeaineistona on käytetty Alkoholijuomien kulutus 2023 -tilastoraporttia sekä Päihdetilastollinen vuosikirja 2023 -julkaisua. Molemmat julkaisut ovat saatavissa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) internetsivuilta, osoitteesta www.thl.fi. Kuolemansyytiedot vuodelta 2022 on saatu Tilastokeskuksen verkkojulkaisusta Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuolemansyyt -julkaisusta. Lisäksi raportin teossa on hyödynnetty Valviran ja THL:n keräämiä ja julkaisemia alkoholitilastoja.

2 Alkoholilainsäädäntö ja sen muutokset Suomessa vuonna 2023

2.1 Tarkasteluvuosi 2023

Alkoholilain (1102/2017) tarkoituksena on ehkäistä alkoholista aiheutuvia haittoja. Järjestelmän pääperiaatteena on alkoholijuomien valmistuksen ja myynnin luvanvaraisuus sekä Alkon vähittäismyyntimonopoli enemmän kuin 5,5 tilavuusprosenttia sisältävien alkoholijuomien osalta.

Vuosi 2023 oli ensimmäinen kokonainen vuosi normaalioloissa paljon rajoituksia tuoneen koronapandemian jälkeen. Vielä vuonna 2022 Covid-19 pandemian vuoksi asetetut rajoitteet vaikuttivat siihen, miten alkoholijuomien kulutus ohjautui.

Koronarajoitusten poistuminen näkyi vuonna 2022 suurina muutoksina alkoholijuomien hankintakanavissa. Erityisesti kasvoivat alkoholin matkustajatuonti ulkomailta ja alkoholijuomien anniskelumyynti kotimaassa. Alkoholijuomien kotimaan vähittäismyynti kaupoista ja Alkoista sekä verkko-ostot ulkomailta vähenivät. Vuonna 2023 anniskelukulutus ja matkustajatuonti jatkoivat kasvuaan. Vähittäismyynti ja verkko-ostot ulkomailta vähenivät edelleen.

2.2 Muutokset alkoholilakiin

Vuonna 2023 alkoholilakiin ei tehty muita muutoksia kuin uuden elinkeinolain (565/2023) mukainen muutos alkoholilain 12 §:ään, jossa säädetään luvan myöntämisen yleisistä edellytyksistä.

2.3 Muut alkoholiin liittyvät lainsäädännön muutokset

Muita alkoholiympäristöön- tai elinkeinoon, alkoholiverotukseen tai Alkon toimintaan merkittävästi vaikuttavia muutoksia ei tehty lainsäädäntöön.

Alkoholiveron kertymä vuonna 2023 oli 1 463 miljoonaa euroa.

Petteri Orpon hallituksen 20.6.2023 julkistetussa hallitusohjelmassa on kirjaus, jonka mukaan hallitus uudistaa alkoholipolitiikkaa vastuullisesti eurooppalaiseen suuntaan ja jatkaa vuonna 2018 tehtyä alkoholilain kokonaisuudistusta.

Edelleen hallitusohjelmaan on alkoholikauppaan liittyen tehty seuraavat kirjaukset:

Nykyisessä alkoholilain 17 pykälässä määritelty vähittäismyyntilupa laajennetaan enintään 5,5 prosenttia alkoholia sisältävien juomien lisäksi koskemaan enintään 8 prosenttia alkoholia sisältäviä käymisteitse valmistettuja juomia. Puoliväliriiheen mennessä tehdään STM:n ja TEM:n yhteistyössä selvitys 15 prosentin vahvuisten viinien myynnin vapauttamisesta. Toteutetaan riippumaton selvitys alkoholipolitiikan sääntelyn siirtämisestä sosiaali- ja terveysministeriöstä työ- ja elinkeinoministeriöön. Hallitus ei muuta Alkon kansanterveydellistä tehtävää ja asemaa.

Mahdollistetaan kaikille kotimaisille pien- ja käsityöläispanimoille, pientislaamoille ja viinitiloille niiden tuotteiden myynti valmistuspaikoilta suoraan kuluttajille vähittäismyyntiluvalla.

Selkiytetään vallitseva epäselvä tulkinta yksiselitteiseksi siten, että suomalaisilla on oikeus ostaa etämyyntimenettelyn kautta alkoholia toisissa EU-maissa toimivilta yrityksiltä.

Mahdollistetaan myös Alkolle ja kotimaisille vähittäismyyntiluvallisille toimijoille alkoholin verkkokauppa sekä muut jakeluun ja noutoon perustuvat vähittäismyyntikonseptit, kuitenkin ikärajavaivonta turvaten. Maan sisäisessä toimitusmyynnissä noudatetaan käsityöläispanimo-, pienpanimo- ja tilaviinipoikkeukset huomioiden voimassa olevia kotimaan vähittäismyynnin vahvuusrajoja.

Suomi hakee listautumista EU:n viinintuottajamaiden luetteloon.

Poistetaan suomalaisten toimijoiden ulkomaille suuntautuvan markkinoinnin rajoitukset EU-oikeuden rajoissa.

Uudistukset toteutetaan EU-oikeuden näkökulmasta hyväksyttävällä tavalla.

3 Alkoholin kulutus ja kulutuksesta aiheutuneita haittoja sekä alkoholihaittojen ehkäisy vuonna 2023

3.1 Alkoholin kulutus Suomessa

Vuonna 2023 alkoholijuomien kokonaiskulutus oli 8,7 litraa sataprosenttisena alkoholina 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti laskettuna. Sataprosenttiseksi alkoholiksi muunnettuna alkoholijuomien kokonaiskulutus oli 41 miljoonaa litraa. Kokonaiskulutus väheni vuoteen 2022 verrattuna 2,4 prosenttia 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti laskettuna. Sataprosenttiseksi muunnetuista alkoholilitroista laskettuna kokonaiskulutus väheni 1,4 prosenttia koko väestötasolla edelliseen vuoteen verrattuna.

Kokonaiskulutus jaetaan tilastoituun ja tilastoimattomaan kulutukseen. Tilastoitu kulutus voidaan eritellä anniskelukulutukseen ja vähittäiskulutukseen. Alkoholijuomien tilastoimattomaan kulutukseen lasketaan virallisen kulutustilaston ulkopuolelle jäävä alkoholin kulutus, joka muodostuu matkustajatuonnista ja internetin kautta ulkomailta ostetuista alkoholijuomista.

Vuonna 2023 alkoholijuomien tilastoitu kulutus oli 7,4 litraa sataprosenttisena alkoholina 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti laskettuna, mikä oli 2,4 prosenttia vähemmän verrattuna edelliseen vuoteen. Yhteensä tilastoitu kulutus oli 35,5 miljoonaa litraa sataprosenttista alkoholia, mikä oli 1,4 % vähemmän verrattuna vuoteen 2022. Tilastoimaton kulutus arvioitiin noin 1,2 litraksi sataprosenttisena alkoholina 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti laskettuna, ja sen määrä väheni 2 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Tilastoimattoman kulutuksen määrä oli arviolta 5,9 miljoonaa litraa sataprosenttiseksi alkoholiksi muunnettuna, mikä vastaa 14 prosentin osuutta kokonaiskulutuksesta.

Alkoholijuomien kulutus painottuu vähittäiskulutukseen eli Alkon myymälöistä sekä alkoholijuomia myyvistä elintarvikeliikkeistä, kioskeista ja huoltoasemilta hankittuihin alkoholijuomiin. Alkoholijuomien vähittäiskulutus oli vuonna 2023 kokonaisuudessaan 30,9 miljoonaa litraa sataprosenttisena alkoholina, ja 6,5 litraa 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti laskettuna. Koko väestön tasolla vähittäiskulutus väheni 2,0 prosenttia ja 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti laskettuna vähennystä oli 3,0 prosenttia verrattuna vuoteen 2022. Vähittäiskulutuksen osuus alkoholijuomien kokonaiskulutuksesta oli 75 prosenttia ja 87 prosenttia tilastoidusta kulutuksesta.

Alkoholijuomien anniskelukulutus oli vuonna 2023 yhteensä 4,6 miljoonaa litraa sataprosenttisena alkoholina eli noin 0,95 litraa 15 vuotta täyttäneeltä asukasta kohti. Anniskelukulutuksen osuus on 11 prosenttia alkoholijuomien kokonaiskulutuksesta ja 13 prosenttia tilastoidusta kulutuksesta. Anniskelukulutus lisääntyi vuonna 2023 edelliseen vuoteen verrattuna 2,7 prosenttia sataprosenttisena alkoholina ja 1,6 % 15 vuotta täyttäneeltä asukasta kohti laskettuna. Vuonna 2023 alkoholijuomien kokonaiskulutuksen väheneminen johtui vähittäiskulutuksen ja tilastoimattoman kulutuksen vähenemisestä vuoteen 2022 verrattuna. Vaikka anniskelukulutus kasvoi hieman, sen osuus kokonaiskulutuksesta oli niin pieni (11 %), ettei sen lisääntyminen kääntänyt kokonaiskulutuksen vähenevää kehityskulkua.

Taulukko 1. Alkoholijuomien kokonaiskulutus (litraa) vuosina 1995 ja 2017–2023 (100-prosenttista alkoholia 15 vuotta täyttäneeltä asukasta kohti). Vuodesta 2014 alkaen tilastoimaton kulutus on korjattu vastaamaan muutettua määrittelyä. Myös kokonaiskulutus on laskettu uudestaan.

	1995	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Tilastoitu kulutus	8,3	8,4	8,4	8,2	8,2	8,6	7,6	7,4
Tilastoimaton kulutus	2,7	1,6	1,7	1,6	1,1	0,8	1,3	1,2
Kokonaiskulutus	11,0	10,0	10,1	9,8	9,2	9,0	8,9	8,7

Suomalaiset matkustajat toivat vuonna 2023 alkoholijuomia ulkomailta yhteensä 52,6 miljoonaa litraa eli 5,1 miljoonaa litraa sataprosenttiseksi alkoholiksi muunnettuna. Alkoholijuomien matkustajatuonti lisääntyi 29 prosenttia vuoteen 2022 verrattuna. Matkustajatuonnin kasvun taustalla on keväällä 2020 alkaneen koronapandemian aiheuttamien rajoitusten poistuminen vuonna 2022 ja sen myötä tapahtunut ulkomaanmatkailun selvä kasvu. Samaan aikaan matkustajatuonnin vilkastuessa verkkokaupoista ostetun alkoholin määrä on vähentynyt 70 prosenttia huippuvuodesta 2021. Alkoholijuomia ostettiin internetin kautta ulkomaisista verkkokaupoista arviolta 7,4 miljoonaa litraa eli 0,7 miljoonaa litraa sataprosenttiseksi alkoholiksi muunnettuna.

Verkkokaupoista ostetun alkoholin määrä väheni 62 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna.

Vuonna 2023 juomasekoitusten osuus tilastoidusta kulutuksesta kasvoi edellisvuoteen verrattuna 1,5 prosenttiyksikköä. Kaikkien muiden juomaryhmien osuudet vähenivät. Väkevien alkoholijuomien osuus väheni eniten: 0,5 prosenttiyksikköä. Oluet olivat edelleen selkeästi suurin juomaryhmä 46 prosentin osuudella. Väkevien alkoholijuomien osuus tilastoidusta kulutuksesta oli 21 prosenttia. Mietojen viinien osuus oli 20 prosenttia. Juomasekoitusten osuus oli 10 prosenttia ja siiderien 3 prosenttia. Viimeisten kymmenen vuoden aikana väkevien juomien, oluiden ja siidereiden osuus tilastoidusta kulutuksesta on pääsääntöisesti vähentynyt, kun taas juomasekoitusten osuus on kasvanut.

Vuonna 2018 voimaan tulleen alkoholilain myötä päivittäistavarakaupat ovat voineet myydä kaikkia enintään 5,5 tilavuusprosenttia alkoholia sisältäviä juomia aiemman 4,7 tilavuusprosentin sijaan.

Alkoholijuomien vähittäiskulutuksessa ja anniskelukulutuksessa juomaryhmien kulutuksen rakenne eroaa toisistaan. Vähittäiskulutuksessa ja anniskelukulutuksessa juomaryhmien osuuksien suuruusjärjestys on kuitenkin samanlainen, mutta juomaryhmien osuudet vaihtelevat. Vähittäiskulutuksessa mietojen viinien ja väkevien juomien osuus on suurempi kuin anniskelukulutuksessa. Oluiden, siiderien ja juomasekoitusten osuudet ovat puolestaan anniskelukulutuksessa suurempia kuin vähittäiskulutuksessa. Väkevien viinien kulutus painottuu vähittäiskulutukseen. Oluiden yhteenlaskettu kulutus oli 3,4 litraa sataprosenttista alkoholia 15 vuotta täyttäneellä asukasta kohti vuonna 2023. Väkevien juomien kulutus oli 1,6 litraa ja viinien kulutus 1,5 litraa. Juomasekoitusten (0,8 litraa) ja siiderien (0,2 litraa) kulutus oli edelleen selkeästi vähäisempää muihin juomaryhmiin verrattuna. Kulutus väheni vuoteen 2022 verrattuna kaikissa juomaryhmissä, paitsi juomasekoituksissa. Suurinta kulutuksen väheneminen oli väkevissä siidereissä (-11,7 %) ja väkevissä viineissä (-9,5 %). Myös viinien (-5,8 %), mietojen viinien (-4,2 %), keskioluen (-3,3 %) ja vahvan oluen (-2,0 %) kulutus väheni. Juomasekoitusten kulutus sen sijaan kasvoi lähes 15 prosenttia.

Oluiden tilastoitu kulutus 15 vuotta täyttäneellä asukasta kohti on ollut korkeimmillaan 4,9 litraa vuonna 1992, minkä jälkeen niiden kulutus on hiljalleen vähentynyt. Vuonna 2018 kulutus painui alle neljään litraan ja on tämän jälkeen vähentynyt vuosittain. Väkevien alkoholijuomien kulutus on vähentynyt merkittävästi verrattuna 1970- ja 1980-lukuihin, jolloin väkeviä juomia kulutettiin sataprosenttisena alkoholina lähes 4 litraa 15 vuotta

täyttänyttä asukasta kohti. Väkevien alkoholijuomien kulutus pysyi yli kahdessa litrassa vuoteen 2013 asti. Tämän jälkeen kulutus 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti on pysynyt alle kahdessa litrassa ja oli 1,6 litraa vuonna 2023.

Taulukko 2. Eri alkoholijuomaryhmien kulutus (tuhatta litraa) vuosina 2022–2023

Tuoteryhmä	2022	2023
Väkevät juomat	22 357	21 484
Viinit	60 085	57 905
Siiderit	24 559	21 673
Juomasekoitukset	59 524	68 702
Mallasjuomat	357 854	349 089
Yhteensä 100 % alkoholina	36 132	35 482

Vuonna 2023 kulutuksesta 75 prosenttia oli vähittäismyyntikulutusta, johon myös Alkon myynti tilastoidaan. Alla on esitetty tiedot Alkon myynnin kehityksestä.

Taulukko 3. Alkon myynnin kehitys (tuhatta litraa) tuoteryhmittäin vuonna 2023 verrattuna edellisvuoteen (muutos edelliseen vuoteen -4,1 %)

Tuoteryhmä	2022	2023
Väkevät alkoholijuomat	20 216	19 384
Väkevät viinit	2 033	1 899
Miedot viinit	49 786	47 972
Siiderit	426	372

Juomasekoitukset	2 247	2 063
Mallasjuomat	4 868	4 643
Yhteensä	79 575	76 333

3.2 Alkoholin kulutuksesta aiheutuneita haittoja

Aikaisempaan tapaan tässä raportissa käsitellään edeltävän vuoden (2022) tilastotietoja alkoholihaittojen osalta.

Vuonna 2022 alkoholiperäisiin tauteihin ja alkoholimyrkytykseen menehtyi 18 henkeä enemmän kuin edellisenä vuonna. Alkoholiperäisiin tauteihin ja alkoholimyrkytykseen menehtyi 1 664 henkeä, joista miehiä 1 251 ja naisia 413. Alkoholin aiheuttamiin syihin kuoli alle kolme prosenttia kaikista kuolleista. Ikävakioitu alkoholikuolleisuus kasvoi 1,4 % edellisvuodesta. Kuolleisuus alkoholiperäisiin kuolemansyihin oli kuitenkin vuonna 2022 lähes 4 % pienempää kuin vuonna 2019 ennen korona-aikaa.

Suurin osa alkoholikuolemista aiheutuu alkoholin pitkäaikaiseen käyttöön liittyvistä sairauksista, kuten maksa- ja sydänsairauksista. Vuonna 2022 noin 60 prosenttia alkoholikuolemista johtui alkoholin käytön aiheuttamista maksasairauksista. Osuus on pysynyt jo pitkään samana. Sen sijaan alkoholimyrkytyksiä oli aiempaa vähemmän. Vuonna 2022 alkoholimyrkytysten osuus kaikista alkoholin aiheuttamista kuolemista oli 8 %, kun se 10 vuotta aiemmin oli 19 %.

Alkoholin käyttöön liittyviin kuolemiin on laskettu alkoholisairauksiin ja alkoholimyrkytyksiin kuolleiden lisäksi alkoholin vaikutuksen alaisena tapaturmaan ja väkivaltaan kuolleet. Vuonna 2022 alkoholin käyttöön liittyviä kuolemia tilastoitiin 2 065.

Miesten kuolleisuus alkoholiperäisiin syihin on moninkertaisesti yleisempää kuin naisten. Miesten kuolleisuus on myös seurannut tarkemmin alkoholin kokonaiskulutuksen muutoksia kuin naisten. Vuonna 2022 alkoholiperäisiin syihin kuolleiden mediaani-ikä oli miehillä 63 vuotta ja naisilla 64 vuotta. 65 vuotta täyttäneiden osuus alkoholisyihin kuolleista on kasvanut tuntuvasti kymmenen viime vuoden aikana.

Vuonna 2022 tapaturmaisesti kuolleista oli päihteiden vaikutuksen alaisena tapaturmahetkellä 15 prosenttia, mikä oli suunnilleen saman verran kuin edellisenä vuonna (13 %). Vuonna 2022 tapaturmaisesti kuolleista päihtyneitä oli yhteensä 267 henkilöä, joista alkoholipäihtyneitä oli suurin osa, 236 henkilöä. Loput henkilöistä olivat useamman erilaisen päihteen (huume/lääke/alkoholi) vaikutuksen alaisena.

Vuonna 2022 yleisintä tapaturmahetken päihtymys oli saunan kuumuuteen kuolleissa. Heistä yli puolet oli päihdyttävän aineen vaikutuksen alaisena. Myös kolmannes tapaturmaisesti tukehtuneista ja hukkuneista ja lähes puolet tulipaloissa tapaturmaisesti kuolleista oli ollut päihtyneenä tapaturman tapahtumahetkellä. Sen sijaan kuolemaan johtaneissa kaatumistapaturmissa, joista suurin osa tapahtui yli 80-vuotiaille, päihteiden vaikutuksen alaisena oli vähemmän kuin joka kymmenes. Kuolemansyytilastossa päihtymys on määriteltä kuolintodistukselta. Luvuissa ovat mukana alkoholipäihtymyksen lisäksi myös huume- ja lääkepäihtymykset. Luvut eivät sisällä tapaturmaisista alkoholi-, lääke- ja huumemyrkytyksiä.

Vuonna 2022 poliisin tietoon tuli 16 098 rattijuopumusrikosta eli henkilö oli ajanut alkoholin vaikutuksen alaisena tai huumaantuneena. Rattijuopumusten kokonaismäärä väheni noin 7,3 prosenttia vuoteen 2021 verrattuna (17 370). Tietoon tulleista rattijuopumuksista noin 39 prosenttia oli törkeitä rattijuopumuksia. Törkeitä rattijuopumuksia tuli tietoon 6 320, mikä on suunnilleen yhtä paljon kuin edellisenä vuonna (6 275). Vuonna 2022 alkoholilla oli osuutta 366 henkilövahinkoon johtaneessa tieliikenneonnettomuudessa. Näistä rattijuopumuksia oli 329 kappaletta. Tieliikenteen rattijuopumusonnettomuuksissa menehtyi 47 ja loukkaantui 401 ihmistä vuonna 2022.

Vuonna 2022 selvitettyihin väkivaltarikoksiin syyllisiksi epäiltyjä, jotka olivat olleet alkoholin, huumaavan aineen tai alkoholin ja muun huumaavan aineen vaikutuksen alaisena oli yhteensä 8 343. Edelliseen vuoteen verrattuna selvitettyjen väkivaltarikosten määrä, jossa epäilty oli päihteiden vaikutuksen alaisena, kasvoi hieman (8144).

Vuonna 2022 päihtyneenä säilöön otettujen määrä oli 42 058 eli hieman enemmän kuin edellisenä vuonna, jolloin määrä oli alhaisin vuodesta 1970 lähtien (41 455). Päihtyneen säilöönotto on harkinnanvarainen toimenpide, jonka poliisi tekee päihtyneen suojaamiseksi loukkaantumiselta tai hengenvaaralta. Päihtyneiden säilöönottojen määrä on ollut yksi perinteisistä mittareista, jolla on kuvattu alkoholin kulutuksen haittavaikutuksia.

Säilöönottojen määrän väheneminen viime vuosina johtuu osaltaan poliisin toimintatapojen muuttumisesta: nykyisin poliisi yhä useammin toimittaa päihtyneen tämän kotiin selviämisaseman tai putkan sijaan.

3.3 Alkon toiminta alkoholista aiheutuneiden haittojen ehkäisyssä

Alkon yli 5,5 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävien juomien yksinmyyntioikeus perustuu sosiaali- ja terveystieteisiin syihin. Alkoholilain 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta rajoittamalla ja valvomalla niihin liittyvää elinkeinotoimintaa alkoholin käyttäjilleen, muille ihmisille ja koko yhteiskunnalle aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi.

Alkoholilain 23 §:n mukaan Alkolla on 1 §:ssä tarkoitettujen haittojen vähentämiseksi 6 §:ssä säädetyn poikkeuksin yksinoikeus harjoittaa alkoholijuomien vähittäismyyntiä.

Vastuullinen alkoholin myynti tarkoittaa Alkossa sitä, että Alko ei myy alkoholijuomia alaikäisille, päihtyneille tai välittämistarkoituksiin. Alko kehittää jatkuvasti henkilöstön vastuullisuusosaamista. Alko tarjoaa asiakkaille myös alkoholittomia vaihtoehtoja sekä pieniä pakkauskokoja. Paljousalennukset, kaupantekijäiset, lisämyynti tai yksittäisten tuotteiden markkinointi eivät kuulu Alkon toimintatapoihin.

Alko toteuttaa lakisääteistä tehtäväänsä alkoholihaittojen vähentämiseksi edistämällä alkoholin kohtuukäyttöä sekä vastuullista ruoka- ja juomakulttuuria. Alko ei markkinoi yksittäisiä tuotteita tai palkitse henkilökuntaa myynnin määrän perusteella. Alkon tuotevalikoimaan sisältyy alkoholittomia ja matala-alkoholisia tuotteita sekä pieniä pakkauskokoja.

Alkoholijuomien myynninvalvonnasta säädetään alkoholilaissa. Myynninvalvonta tarkoittaa niitä toimia, joilla Alkon henkilökunta varmistaa, että juomia ei myydä alaikäisille, selvästi päihtyneille eikä välitykseen. Alkon omavalvontasäännöt perustuvat alkoholilakiin ja -asetukseen sekä Valviran antamiin omavalvontaohjeisiin. Myynninvalvonnan toteutumista seurataan säännöllisesti kassarekisteröinneillä ja Mystery shopping -tutkimuksilla.

Alkon tavoitteena on tarkastaa ikä henkilötodistuksesta kaikilta alkoholijuomia ostavilta, alle 30-vuotiailta vaikuttavilta asiakkailta. Vuonna 2023 nuoren ikä tarkistettiin 4,6 miljoonaa kertaa heidän asioidessaan Alkon myymälöissä. Nuoren ikä tarkastettiin 98,3 prosentissa testikäynneistä (97,3 prosenttia

vuonna 2022). Päihtymysepäilytarkistuksia tehtiin noin 411 000 kertaa ja alkoholijuomien välittämisepäilytarkistuksia yli 242 000 kertaa.

Alkolta saadun selvityksen mukaan vastuullisuuden painottaminen näkyi vuonna 2023 erityisesti seuraavissa toiminnoissa:

Alkon tehtävänä on alkoholihaittojen ehkäiseminen, mikä näkyy yhtiön koko toiminnassa. Alko tukee vuosittain vahvistettavan vastuullisuussuunnitelmansa mukaisesti alkoholitutkimusta ja tekee yhteistyötä järjestöjen ja muiden kumppanien kanssa. Taloudellinen tuki tutkimuksiin, hankkeisiin ja lahjoituksiin oli noin 0,6 miljoonaa euroa.

Yksinäisyyttä ennaltaehkäisevä työ jatkui pääyhteistyökumppanien Helsingin seuran ry:n ja MIELI ry:n kanssa. Alkon taloudellisella tuella järjestettiin ja kehitettiin yksinäisyyspalveluja. Alko jakoi yhdessä Paralympiakomitean kanssa stipendin kolmelle yhdenvertaisesti toimivalle urheiluseuralle.

Alko ja Urheilun ja liikunnan kulttuurikeskus TAHTO aloittivat yhteistyön, jonka tarkoituksena on käsitellä urheilun ja liikunnan sekä alkoholin välistä suhdetta terveyden ja hyvinvoinnin näkökulmasta.

Alkoholi ja terveys -viestintää toteutettiin myymälöissä ja digitaalisissa kanavissa. Alkoholi ja uni -teemalla muistutettiin alkoholin palamisen heikentävästä vaikutuksesta palautumiseen. Lisäksi jaettiin asiantuntijoiden vinkkejä henkiseen ja fyysiseen palautumiseen ja siihen, miten toimia tilanteessa, jossa on noussut huoli omasta tai läheisen alkoholinkäytöstä. Hyvinvointiteemat tavoittivat yli kolme miljoonaa suomalaista eri kanavissa.

3.4 Alkon vastuullinen alkoholijuomien hankinta

Alkolla ei ole omia tuotteita eikä omaa tuotantoa, vaan sen valikoimassa olevat tuotteet on hankittu koti- ja ulkomaisilta alkoholijuomien valmistajilta ja tukkumyyjiltä.

Tuotteita oli Alkon valikoimassa noin 11 200 vuonna 2023. Alkon vakiovalikoimassa oli tuotteita 79 eri maasta. Kokonaisuudessaan Alkon materiaalien ja palveluiden hankinta-arvo oli 962,80 miljoonaa euroa, josta juomahankintojen osuus 946,49 miljoonaa euroa. Tämän lisäksi liiketoiminnan muita kuluja oli 54,01 miljoonaa euroa.

Tätä raporttia varten antamassaan lausunnossa Alko on kertonut, että sen toimintaa ohjaavia keskeisiä politiikkoja ja periaatteita ovat muun muassa hallinnointiperiaatteet, ympäristö-, riskienhallinta-, tietoturva-, tietosuoja- sekä ihmisoikeuspolitiikka, vastuullisen hankinnan periaatteet sekä kestävän kehityksen ilmastotavoitteet.

Alko on vuodesta 2012 ollut mukana vastuullisen hankinnan amfori BSCI -järjestössä, jonka vastuullisen hankinnan toimintamallia noudatetaan hankinnoissa. Alko liittyi Science Based Targets (SBT) -sitoumukseen tieteeeseen perustuvasta ilmastopäästötavoitteesta, mikä on linjassa Pariisin ilmastopöytäkirjan kanssa. Koko arvoketjun päästöt pyritään puolittamaan vuoteen 2030 mennessä. Nollapäästöjä tavoitellaan vuoteen 2050 mennessä. SBT-sitoumusta tukevana toimenpiteenä allekirjoitettiin Sustainable Wine Roundtable -ryhmittymän julkaisema julkilausuma, Bottle Weight Accord, jonka avulla pyritään laskemaan viinien lasipullojen keskipaino yleisesti hyväksyttyyn kevyen pullon painorajaan, 420 grammaan. Kevyen lasipullon päästöt ovat noin 25 prosenttia pienemmät kuin perinteisen lasipullon. Yhtiö on sitoutunut kunnioittamaan kaikkia kansainvälisesti tunnustettuja ihmisoikeuksia YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien periaatteiden mukaisesti. Vastuullisuuden johtamisen tueksi Alko liittyi mukaan YK:n Global Compact -yritysvastuualoitteeseen. Alkon ihmisoikeuspolitiikka vahvistettiin joulukuussa.

Ilmasto- ja luontotyön osalta Alko on todennut, että Alkon ilmastotyö eteni ilmastotiekartan suunnitelman mukaisesti. Vuoden 2023 tavoitteena oli pienentää kotimaan logistiikan, sähkön ja kaukolämmön (toteutuneet päästöt) sekä juomapakkausten päästöjä (laskennalliset päästöt, Gaia Consulting) 3 prosentilla (tCO₂e miljoonaa myytyä juomalittraa kohden). Päästöt vähenivät noin 3,1 (-2,7) prosentilla.

Tavarantoimittaja- ja tuottajatilaisuuksissa käsiteltiin ilmastotyön läpileikkaavia teemoja, kuten tulevia valikoimaanoton vastuullisuuskriteerejä, esitysten ja työpajojen kautta. Kevään tavarantoimittajatilaisuudessa luotiin tavarantoimittajille käyttöön ilmastoagenda, joka tukee hankintaketjun päästöjen vähentämistä. Tavarantoimittajille toteutettiin ilmasto- ja ympäristökysely, jonka avulla kartoitettiin hankintaketjun lähtötasoa. Lisäksi tehtiin kartoitus kansainvälisen logistiikan ilmastopäästöistä.

Vuoden 2023 aikana julkaistiin EU:n Green Dealin liittyviä lakiluonnoksia, joiden mukaan on tarvetta sekä yksilöiden että yritysten systeemiseen muutokseen ilmastomuutoksen ehkäisemiseksi. Yksi keskeinen lakipaketin osa on Green Claims -direktiivi, joka muuttaa tuotteiden ja palveluiden

markkinoinnissa käytettävien ympäristöväittämien esittämistä. Tulevan sääntelyn valossa Alkon Vihreä valinta -konseptia päivitettiin poistamalla konseptista muun muassa hiilineutraali tuote. Lisäksi konseptin kokonaisuudistaminen on käynnistetty.

Edelleen ihmis- ja työoikeuksien osalta hankintaketjussa Alko on kertonut, että Alko kunnioittaa ihmisoikeuksia omassa toiminnassaan ja edellyttää samaa yhteistyökumppaneiltaan. Kaikki tavarantoimittajat ovat sitoutuneet amfori BSCI:n Code of Conduct-periaatteisiin ja niiden noudattamiseen. Vuonna 2023 uudistunut amfori Code of Conduct korostaa erityisesti sukupuolten tasa-arvoista kohtelua, häirinnän ja väkivallan ennaltaehkäisyä sekä oikeudenmukaista korvausta tehdystä työstä ja elämiseen riittävän palkan edistämistä. Alkon tavoitteena on varmistaa, että sopimuskumppaneilla on riittävät prosessit ihmisoikeusriskien tunnistamiseen, omien toimien negatiivisten vaikutusten vähentämiseen ja korjaavista toimenpiteistä huolehtimiseen hankintaketjussa. Alko järjesti koulutuksia niin sopimuskumppaneille kuin tuottajille.

Kansalaisjärjestö Finnwatch julkaisi maaliskuussa raportin ihmisoikeuksien toteutumisesta Alkon eteläafrikkalaisten juomien hankintaketjussa. Raportin tulokset kertovat Etelä-Afrikan viinintuotannon vastuullisuusongelmista, kuten elämiseen riittämättömästä palkasta, puutteista työterveydessä ja -turvallisuudessa sekä ongelmista järjestäytymisen vapaudessa. Alkossa on jo pitkään tiedostettu, että Etelä-Afrikka on yksi toimialan haastavimpia maita sosiaalisen vastuun toteutumisen suhteen. Alkossa onkin tehty pitkäjänteisesti työtä koko hankintaketjun sosiaalisen ja ympäristövastuun edistämiseksi ja kehittämiseksi. Tämä määrätietoinen työ jatkuu edelleen. Raportissa esitetyt epäkohdat on läpikäyty tiloja edustavien tavarantoimittajien kanssa. Aikataulutetut korjaavat toimenpiteet ovat työn alla ja niiden valmistumista seurataan vuoden 2024 aikana.

Reilu kauppa ja Fairtrade Africa järjestivät helmikuussa Etelä-Afrikan viininviljelyalueella Stellenboschissa pyöreän pöydän tilaisuuden, jossa keskusteltiin työoloista, elämiseen riittävistä palkoista ja koko viinintuotantoketjun yhteistyöstä työntekijöiden aseman parantamiseksi. Vuoden aikana tavattiin tuottajien lisäksi laajasti sidosryhmiä, paikallisista toimialajärjestöistä ammattijärjestöihin. Tavoitteena on tunnistaa toimintamalleja ja työkaluja, joilla voidaan nykyistä paremmin varmistaa vastuulliset hankintamenettelyt kaikkien arvoketjun osapuolten näkökulmasta. Tätä varten käynnistyi vuodelle 2024 jatkuva projekti Alkon oman hankinnan kehittämisen tueksi.

4 Alkon toiminta vuonna 2023 – myymälät ja valikoima sekä niissä tapahtuneet muutokset

4.1 Alkon myymälät ja niissä tapahtuneet muutokset vuonna 2023

Alkon palveluverkoston muodosti vuoden 2023 lopussa 372 myymälää, 126 luovutuspaikkaa, verkkokauppa, mobiilisovellus ja asiakaspalvelu.

Vakiovalikoiman tuotteita ohjataan myymälöihin tuoteryhmittäin valikoimaprofiilien kautta. Valikoimaprofiilit muodostuvat myyntiprofiiliin (normaali, perus, plus) ja myymäläkoon (6 kokoluokkaa, XS-XXL) yhdistelmänä, esimerkiksi "normaali-S". Lisäksi on vielä jokerityypin myymälöitä, joissa on poikkeukselliset olosuhteet, esimerkiksi pieni myymäläpinta-ala tai kausittain suuresti vaihteleva kysyntä. Tästä syystä jokerityypille ei tehdä keskitetysti ohjattua valikoimanhallintaa.

Normaali-myyntiprofiiliin verrattuna plus-myyntiprofiiliin myymälöissä korostuvat etenkin viinit, oluet sekä keskimääräistä kalliimmat tuotteet. Perus-myyntiprofiiliin myymälöissä myynti painottuu puolestaan enemmän väkevien tuoteryhmien tuotteisiin sekä osaan panimoryhmän tuotteita.

Alkolla on lisäksi kolme asiakasviestinnässä käytettävää myymälätyyppiä: huippumyymälä, erikoismyymälä ja lähimyyymälä. Valikoimanhallinnan näkökulmasta myymälätyyppejä erottaa valikoiman laajuus.

Huippumyymälöissä on laajin valikoima, ja ne ovat lähtökohtaisesti XXL kokoluokassa. Erikoismyymälöissä on laaja XL tai L kokoluokan valikoima. Lähimyyymälät kuuluvat kokoluokkiin XS–L. Erikoiserätuotteita ohjataan Alkon huippu- ja erikoismyymälöihin.

Tuotteita ohjataan myymälöihin keskitetysti enintään 90 prosenttia. Keskimäärin ketjuohjauksella ohjataan myymälöihin noin 70 prosenttia myymälän valikoimasta. Huippu- ja erikoismyymälöissä on keskimääräistä alhaisempi kohdennusaste ja lähimyyymälöissä keskimääräistä korkeampi kohdennusaste. Myymälät täydentävät lisäksi valikoimaansa valinnaisilla tuotteilla paikallisen kysynnän mukaan.

Taulukko 4. Alkon myymälät ja luovutuspaikat vuosien 2022 ja 2023 lopussa

Alkon myymälät ja luovutuspaikat	2022 lopussa	2023 lopussa
Jokeri	15	17
Plus XS	5	5
Plus S	7	7
Plus M	14	14
Plus L	22	22
Plus XL	9	9
Plus XXL	14	14
Normaali XS	29	29
Normaali S	32	32
Normaali M	42	42
Normaali L	46	46
Normaali XL	21	19
Normaali XXL	4	4
Perus XS	32	33
Perus S	49	48
Perus M	25	25

Perus L	6	6
Perus XL	0	0
Alkon myymälät yhteensä	373	372
Luovutuspaikat	134	126

4.2 Alkon valikoima ja valikoimassa tapahtuneet muutokset vuonna 2023

Alkoholiyhtiön päätöksestä alkoholijuomien ottamisesta vähittäismyyntiin, niiden poistamisesta vähittäismyyntistä ja niiden hinnoittelusta säädetään alkoholilain 25 §:ssä, jonka mukaan päätökset tulee tehdä julkisin ja tasapuolisin perustein riippumatta alkoholijuoman valmistajan tai myyjän kansalaisuudesta tai kotipaikasta.

Alkon valikoima koostuu viidestä eri valikoimatyyppistä, jotka jakautuvat vielä eri tuotetyyppeihin. Vakiovalikoima on päävalikoima, jonka tuotteet on valittu laajasta tarjonnasta ympäri maailman. Ne muodostavat myymälävalikoiman rungon. Kausivalikoiman tuotteet valitaan määrääjäksi vastaamaan kyseisen ajankohdan erityistarpeisiin. Erikoiserät rikastuttavat Alkon tuotevalikoimaa ja ovat erityisesti juomista sekä ruoan ja juoman yhdistämisestä kiinnostuneille asiakkaille suunnattuja tuotteita. Suurin osa erikoiserätuotteista tulee valikoimaan yhtäaikaaisesti kerran kuussa. Tilausvalikoima koostuu maahantuojien ja valmistajien tarjoamista, vakio- ja kausivalikoiman sekä erikoiserien ulkopuolisista tuotteista. Tuotteet ovat pääosin saatavilla verkkokaupasta ja ovat myymälöille valinnaisia. Näiden lisäksi asiakkailta on mahdollisuus tilata Alkon valikoiman ulkopuolisia alkoholijuomia ostositoumuksella niin kutsuttuina erikoistilaustuotteina.

Valikoiman suunnittelu

Vakiovalikoiman, kausivalikoiman ja erikoiserien tuotteet valitaan vastaanotettujen tarjousten ja pyydettyjen näytteiden perusteella tasapuolisuutta ja syrjimättömyyttä noudattaen. Valikoiman suunnittelun perustana on asiakaslähtöinen tuoteryhmäpuu, jonka mukaisesti arvioidaan kysyntää ja nykyvalikoimaa suhteessa eri asiakasryhmien tarpeisiin.

Tuoteryhmäpuu perustuu Alkon analysoimiin asiakastarpeisiin, -käyttäytymiseen ja kuluttajakysyntään. Mikäli niissä tapahtuu muutoksia, tuoteryhmäpuun rakenne tai alatuoteryhmien tai segmenttien sisällöt voivat muuttua. Muutoksista informoidaan hyvissä ajoin ja aina vähintään kaksi hinnastojaksoa ennen niiden voimaantuloa.

Alkon vakiovalikoiman tuotteet ovat keskitetyn ohjauksen tarkastelun piirissä. Niiden myyntiä tarkastellaan hinnastojaksoittain. Jaksotarkastelujen perusteella osa tuotteista kohdennetaan myymälävalikoimiin ja osa jää kohdentamattomiksi tuotteiksi. Hakuja vastaavista ja oikein täytetyistä tarjouksista pyydetään näytteet. Tuotteet valitaan pyydettyjen näytteiden perusteella ja käyttäen joko sokko- ja/tai avointa arviointia. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota tuotteen laatuun sekä muihin kuluttajalle lisäarvoa tuoviin näkökohtiin. Myös vastuullisuuden osalta asiakkaalle merkittävät tekijät huomioidaan arvioinnissa, kuten esimerkiksi kierrätysjärjestelmään kuuluminen, luomu ja vihreä valinta - symbolit. Myös muita kuluttajalle vastuullisuuden suhteen merkityksellisiä seikkoja voidaan katsoa eduksi arvioinnissa. Lisäksi tuotteen saatavuuden varmuus, materiaalivirran toimivuus sekä pakkauksen tilanhallinnallinen soveltuvuus arvioidaan, jotta asiakaspalvelulliset vaatimukset voidaan täyttää. Arvioinnin jälkeen valittu tuote toimitetaan Alkoholintarkastuslaboratorion (ACL) analysoitavaksi.

Oheisissa taulukoissa on esitelty Alkon valikoimassa olevien tuotteiden lukumäärät (taulukko 5) sekä vakiovalikoimaan tarjottujen, hyväksytyjen ja hylättyjen tuotteiden lukumäärät eriteltynä niiden alkuperän mukaan (taulukko 6).

Taulukko 5. Alkon vähittäismyyntihinnastossa olevien vakiovalikoiman alkoholijuomien lukumäärät tuoteryhmittäin vuosina 2022–2023 (tilanne vuoden alussa)

Tuoteryhmä	2022	2023
Miedot viinit	3 248	3 241
Oluet (ja sahti)	558	528
Väkevät alkoholijuomat	1 167	1 255

Muut alkoholijuomat	177	153
Yhteensä	5 150	5 177

Taulukko 6. Alkon vakiovalikoimaan tarjottujen, hyväksytyjen ja hylättyjen tuotteiden lukumäärät vuosina 2022–2023 (jaoteltuna kotimaiset tuotteet, muiden EU-maiden tuotteet ja EU:n ulkopuolisten maiden tuotteet)

	Tarjottu 2022	Tarjottu 2023	Hyväksytty 2022	Hyväksytty 2023	Hylätty 2022	Hylätty 2023
Kotimaiset tuotteet	676	823	108	121	551	689
Muiden EU- maiden tuotteet	7 544	7 628	645	563	6 781	6 911
EU:n ulkopuolisten maiden tuotteet	2 647	2 647	289	251	2 300	2 352
Yhteensä	10 867	11 098	1 042	935	9 632	9 952

Tilausvalikoima

Tilausvalikoima koostuu maahantuoja- ja valmistajien tarjoamista, vakio- ja kausivalikoiman sekä erikoiserien ulkopuolisista tuotteista. Tuotteet ovat pääosin saatavilla verkkokaupasta ja ovat myymälöille valinnaisia.

Tilausvalikoima on tarkoitettu tuotteille, jotka täydentävät vakiovalikoimaa tai jotka on tarkoitettu suppealle asiakasryhmälle. Tuotteita voi tarjota tilausvalikoimaan milloin vain, eikä tarjoamiseen liity hakumenettelyä.

Tilausvalikoiman tuotteet on jaettu kahteen eri luokkaan: tilausvalikoiman normaalit tuotteet (T1) ja paikallisesti saatavat tilausvalikoiman tuotteet (T3).

Tilausvalikoiman tuotteet tarjotaan lähtökohtaisesti joko luokkaan T1 tai luokkaan T3, johon pienpanimot, tilaviini- ja muut pientuottajat voivat tarjota tuotteitaan vain paikallisesti saataviksi tuotteiksi. Tuotteen valmistajan ollessa pienpanimo (vuosituotanto enintään 15 miljoonaa litraa) tai pientuottaja (vuosituotantomäärä enintään 100 000 litraa), on tuottajalla mahdollisuus listata tuote tilausvalikoimaan paikallisesti saatavana tuotteena (T3). Tällöin tuottaja voi itse valita myymälät (1–10 kpl), joihin tuotetta on mahdollista toimittaa asiakastilausten pohjalta. Jos tuotantoraja ylittyy, tuottajalla on velvollisuus ilmoittaa siitä Alkolle.

Alko ei toimi tilausvalikoiman tuotteiden maahantuojana, vaan edellyttää, että myyjä hoitaa maahantuonnin, jolloin myyjällä tulee olla toiminnan edellyttämät voimassa olevat luvat. Maahantuojana myyjä huolehtii ulkomailta tulevien tuotteiden tulliselvityksistä ja muista maahantuontiin liittyvistä velvoitteista. Taulukossa 7 on esitelty tilausvalikoimassa olevien tuotteiden lukumäärät jaoteltuina kotimaisiin tuotteisiin, muiden EU-maiden tuotteisiin sekä EU:n ulkopuolisten maiden tuotteisiin.

Taulukko 7. Tilausvalikoimassa olevien tuotteiden lukumäärät vuosina 2022–2023 (jaoteltuna kotimaiset tuotteet, muiden EU-maiden tuotteet ja EU:n ulkopuolisten maiden tuotteet) vuoden ensimmäisen hinnaston mukaisesti

	2022	2023
Kotimaiset tuotteet	419	498
Muiden EU-maiden tuotteet	3 828	3 584

EU:n ulkopuolisten maiden tuotteet	1 183	1 340
Yhteensä	5 430	5 422

Valikoimasta poistaminen

Alkoholiyhtiön päätöksestä alkoholijuoman poistamisesta vähittäismyynnistä säädetään alkoholilain 25 §:ssä, jonka mukaan päätös tulee tehdä julkisin ja tasapuolisin perustein riippumatta alkoholijuoman valmistajan tai myyjän kansalaisuudesta tai kotipaikasta.

Vuonna 2023 valikoimasta poistamisen syynä on useimmin ollut se, että kyseessä on ollut portfolioista poistunut tuote.

Taulukko 8. Alkon vakiovalikoimasta poistettujen tuotteiden lukumäärä vuonna 2023 sekä tuotteiden poistamisen perusteet

Poistamisen peruste	Lukumäärä
Alkoholipitoisuuden muutos	7
Erikoiseräkausi päättynyt	211
Huono laatu	0
Kausituote	81
Listaus peruuntunut	9
Muu syy	136
Pienerätuote loppunut	16
Pullokoon muutos	1
Päällysteen muutos	7

Tuote poistunut portfolioista	407
Valmistus lopetetaan	65
Veroryhmän muutos	3
Yhteensä	943

4.3 Alkon valikoimaanottomenettely ja siinä tapahtuneet muutokset vuonna 2023

Valikoimaanottomenettely

Valtioneuvoston alkoholilain täytäntöönpanosta antaman asetuksen (151/2018) 14 §:n mukaan alkoholiyhtiön päättämät alkoholilain 25 §:ssä tarkoitetut alkoholijuomien valikoimaan ottamista, valikoimasta poistamista ja hinnoittelua koskevat yleiset valintaperusteet, sopimusehdot ja menettelysäännöt tulevat voimaan aikaisintaan 30 päivän kuluttua siitä, kun ne on julkistettu. Alkon tulee varata tavarantoimittajille tai niitä edustaville järjestöille sopivalla tavalla ennen julkistamista tilaisuus lausua valintaperusteita, sopimusehtoja ja menettelysääntöjä koskevasta ehdotuksesta.

Asetuksen 15 §:n mukaan Alko saa ottaa alkoholijuomia valikoimiinsa ainoastaan tarjousten perusteella. Alkon tulee päättää alkoholijuomien ottamisesta vähittäismyyntiin ja niiden poistamisesta valikoimistaan 14 §:n 1 momentissa tarkoitettujen sopimusehtojensa ja yleisten valintaperusteidensa mukaisesti.

Alkoholiyhtiön tulee vähintään vuosittain julkistaa tarjousten tekijöiden käyttöön:

1. menettelyohjeet ja tarkemmat määräykset tarjousten tekemisestä ja niiden käsittelystä;
2. alkoholiyhtiön olemassa oleva myyntivalikoima tavarantoimittajineen;
3. alkoholiyhtiön arvio tarjousten kohtuullisesta käsittelyajasta.

Asetuksen 14 §:n 2 momentin 1 kohdan edellyttämät menettelyohjeet Alkon alkoholijuomien valikoimaan ottamista, valikoimasta poistamista, hinnoittelua ja esillepanoa koskevat kriteerit sekä menettelytavat on esitetty Valikoimaanotto ja vähittäismyynti 2023 -ohjeessa.

Asetuksen 14 §:n 2 momentin 2 kohta edellyttää, että Alko julkaisee olemassa olevan myyntivalikoimansa ja tiedot tuotteiden toimittajista. Edellä mainitut tiedot sisältävä luettelo on ollut saatavilla Alkon verkkosivujen kautta vuonna 2023. Luettelossa on esitetty aakkosjärjestyksessä kunkin valikoimassa olevan tuotteen nimi, tuotenumero ja toimittaja, maahantuoja ja tuoteryhmä.

Asetuksen 14 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaiset arviot tarjousten kohtuullisesta käsittelyajasta Alko ilmoitti Alkoholijuomien valikoimaanotto ja vähittäismyynti -oppaassa.

Valikoimaanotto-ohje ja siinä tapahtuneet muutokset vuonna 2023

Alko päivitti alkoholijuomien valikoimaanotto-ohjettaan vuonna 2023 kaksi kertaa. Muutokset astuivat voimaan 28.3.2023 ja 26.9.2023.

Ennen jokaista valikoimaanotto-ohjeen muutosta Alko on julkaissut internetsivustollaan suunnitellut muutokset kuulemismenettelyssä, ja ehdotetut muutokset ovat olleet kaikkien alan toimijoiden kommentoitavissa.

28.3.2023 voimaan astuneeseen ohjeeseen suunnitellut muutokset julkaistiin kuulemismenettelyssä 26.1.2023. Alko pyysi lähettämään palautteet muutoksiin 10.2.2023 mennessä. Päivitetty ohje julkaistiin digitaalisessa muodossa Alkon verkkosivuilla 22.2.2023.

26.9.2023 voimaan astuneeseen ohjeeseen suunnitellut muutokset julkaistiin kuulemismenettelyssä 1.8.2023. Alko pyysi lähettämään palautteet muutoksiin 15.8.2023 mennessä. Päivitetty ohje julkaistiin digitaalisessa muodossa Alkon verkkosivuilla 24.8.2023.

Vuoden 2023 valikoimaanotto-ohjeeseen tehtiin muun muassa seuraavia muutoksia:

Muutokset 28.3.2023

Valikoiman suunnittelun osalta päivitettiin valikoimasuunnittelun aikataulu. Tuotehaut ja tarjousmenettely -kohtaan täsmennettiin, että viinien kohdalla on huomioitava, että myymäläsaldot voidaan siirtää uudelle tuotenumeralle vain, jos tuotteen vuosikerta pysyy samana. Mikäli vuosikerta eroaa ja tuotteella on myymäläsaldon jäljellä, tulee niiden olla myytyinä ennen uuden tuotteen valikoimaantuloa. Mikäli näin ei ole, tavarantoimittajan tulee lunastaa tuotteet takaisin tai pyytää tuotteiden hävittämistä. Alko veloittaa kustannukset erikseen julkaistun veloituslistan mukaisesti.

Tarjousten tekemiseen liittyen poistettiin teksti, jonka mukaan tarjouksen voi kuitenkin jättää myös sähköpostitse tai paperilomakkeella, jolloin tulee käyttää uusimpia saatavilla olevia lomakkeita ja täsmennettiin, että erikoiserätuotteiden tarjouslomakkeella täydennettävien analyysiarvojen tulee olla liitteen 6 mukaisilla menetelmillä mitattuja ja tarjoukseen liitetään ilmoitettujen lukujen analyysitodistus. Toimitetun analyysitodistuksen täytyy kohdistua tarjottuun vuosikertaan tai todistus saa olla korkeintaan kolme vuotta vanha. Jos analyysitodistusta ei ole saatavilla, tuotteen analysointi tehdään Alkossa tarjoajan kustannuksella erikseen julkaistun veloituslistan mukaisesti.

Hintojen ilmoittaminen tarjouksessa -kohtaan täsmennettiin, että alkoholipitoisuudeltaan enintään 5,5% tuotteelle tulee ilmoittaa toimitusehdon mukainen Alkon ostohinta sekä alkoholijuoma- ja juomapakkausverollinen hinta myymälän takaovella. Mikäli hinnat ovat ristiriidassa keskenään, alkoholijuomaja juomapakkausverollinen hinta myymälän takaovella on toimittajaa sitova. Kohtaan valtuutus ja teollisoikeudet täsmennettiin seuraavasti: katso lisäksi: Valtuutuslomake on tavarantoimittajaportalissa.

Tuotteiden valintaan ja valikoimaantuloon liittyen täsmennettiin kohtaan tarjottujen tuotteiden arviointi: Tuotteet arvioidaan pyydettyjen näytteiden perusteella tasapuolisuuksella noudattaen ja käyttäen joko sokko- ja/tai avointa arviointia. Tavoitteena on löytää tarjotusta joukosta parhaiten asiakastarpeen ja -kysynnän täyttävä tuote suhteessa olemassa olevaan valikoimaan. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota tuotteen laatuun sekä muihin kuluttajalle lisäarvoa tuoviin näkökohtiin. Hinnan osalta yli 5,5% tuotteiden arvioinnin perusteena käytetään tarjouksella ilmoitettua vähittäismyyntihintaa. Enintään 5,5% tuotteiden arvioinnin perusteena on alustava vähittäismyyntihinta, joka perustuu ilmoitettuun alkoholijuoma- ja juomapakkausverolliseen hintaan myymälän takaovella. Myös vastuullisuuden osalta asiakkaalle merkittävät tekijät huomioidaan arvioinnissa, kuten esimerkiksi kierrätysjärjestelmään

kuuluminen, luomu ja vihreä valinta -symbolit. Myös muita kuluttajalle vastuullisuuden suhteen merkityksellisiä seikkoja voidaan katsoa eduksi arvioinnissa. Lisäksi tuotteen saatavuuden varmuus, materiaalivirran toimivuus sekä pakkauksen tilanhallinnallinen soveltuvuus arvioidaan, jotta asiakaspalvelulliset vaatimukset voidaan täyttää.

Valikoimaantulon peruuntumisen osalta täsmennettiin, että mikäli myyjä ei tarjouksesta huolimatta pysty toimittamaan tarjoamaansa tuotetta annetun määräajan puitteissa, Alko peruuttaa tuotteen valikoimaantulon ja veloittaa myyjältä tuotteen listauksesta aiheutuneet kustannukset erikseen julkaistun veloitustilan mukaisesti.

Tilausvalikoiman osalta kohtaan Tuotteiden tarjoaminen tilausvalikoimaan täsmennettiin tilausvalikoiman tuotteiden Listauspalvelu -otsikon alle: Myyjä voi halutessaan tarjota tuotteen tilausvalikoimaan Listauspalvelulla Kumppaniverkon kautta. Alko lähettää myyjälle näytepyynnön tarjotusta uudesta tuotteesta. Näytteet tulee toimittaa kahden viikon kuluessa ja niiden tulee vastata myyntiin tulevaa tuotetta. Tuotteiden pantillisuus tarkistetaan myös lähetetyistä näytteistä. Lisäksi on täsmennetty tieto valtuutuslomakkeen olemisesta tavarantoimittajaportaaliin.

Paikallisesti saatavien tilausvalikoiman tuotteiden osalta (Tilausvalikoimaluokka T3) täsmennettiin: Tuotteen valmistajan ollessa pienpanimo (vuosituotanto enintään 15 miljoonaa litraa) tai pientuottaja (vuosituotantomäärä enintään 100.000 litraa), tuottajalla on mahdollisuus listata tuote tilausvalikoimaan paikallisesti saatavana suoratoimitustuotteena (T3) suorajakeluehtojen mukaisesti (liite 2C). Tällöin tuottaja toimittaa itse valitsemiinsa (1-10 kpl) myymälöihin takaovelle tuotteet tilausten perusteella. Edellä mainittujen lisäksi tuottaja voi valita myös verkkokaupan yhdeksi toimitusmyymäläksi. Verkkokaupan kautta myytävät tuotteet toimitetaan Alkon verkkokaupan varastoon. Jos tuotantoraja ylittyy, tuottajalla on velvollisuus ilmoittaa siitä Alkolle.

Siirtyminen tilausvalikoimasta toiseen valikoimaan, Tuotehaun kautta -kohtaan täsmennettiin: Viinien kohdalla on huomiotava, että myymäläsaldot voidaan siirtää uudelle tuotenumeralle vain, jos tuotteen vuosikerta pysyy samana. Mikäli vuosikerta eroaa ja tuotteella on myymäläsaldot jäljellä, tulee niiden olla myytyinä ennen uuden tuotteen valikoimaantuloa. Mikäli näin ei ole, tavarantoimittajan tulee lunastaa tuotteet takaisin, tai pyytää tuotteiden hävittämistä. Alko veloittaa kustannukset erikseen julkaistun veloitustilan mukaisesti.

Tuotteiden poistaminen valikoimasta -kohtaan täsmennettiin: Mikäli kysyntätasonsa vakiinnuttanut vakiovalikoiman tuote on yhtäjaksoisesti suljettuna tilauksilta yli kolmen kuukauden ajan, poistetaan tuote valikoimasta. Tuotteen kysyntätason katsotaan vakiintuneen kuuden (6) kuukauden kuluttua valikoimaantulosta. Tilausvalikoiman tuote, joka on rullaavan 12 kuukauden ajanjaksolla suljettuna tilauksilta yli kuuden (6) kuukauden ajan, poistetaan valikoimasta.

Tietojen antaminen myynnistä -kohtaan täsmennettiin: Myyjä, tuottaja tai agentti saa tietoa kaikkien monopolin alaisten tuotteiden myynnistä. Myyntitilastot ovat luottamuksellisia ja ne on tarkoitettu vain oman liiketoiminnan kehittämiseen. Myyjä voi jakaa tietoa myynneistä ainoastaan päämiehellensä, esim. tuottajalle tai brändin omistajalle. Myyntitietoja ei saa jakaa konserniyritysten sisällä eteenpäin sisäryityksille, jotka eivät toimi Alkon sopimuskumppanina. Raportit ovat saatavilla sopimussuhteessa oleville toimittajille tavarantoimittajaportaalin kautta, tai potentiaalisille toimittajille erillisestä pyynnöstä sähköpostitse. Myyjä ja/tai agentti saa myös tarkempia tietoja omien tuotteidensa myynnistä tehtyään kirjallisen sopimuksen niiden toimittamisesta tavarantoimittajaportaalissa. Raportit sisältävät muun muassa ko. tuotteiden viikko- ja kuukausimyynnit, myymäläpeitto ja varastotiedot, segmenttikohtaisen sijoitustiedon sekä luettelon kaikista juomista toimittajittain. Tämän lisäksi poistettiin kohta: Listaus kulloinkin toimitettavista raporteista sekä yhteystiedoista on nähtävissä alko.fi/tavarantoimittajille.

Kaupankäynnin ehtoja koskevaan kohtaan, Laatuvaatimukset, Parasta ennen -merkintä täsmennettiin: Parasta ennen -merkintä on oltava alle 10-prosenttisissa oluissa ja long drinkeissä sekä alkoholittomissa juomissa (EU 1169/2011). Päivämäärän merkitsemistä suositellaan myös siidereihin ja hanapakkausviineihin. Jos tuotteeseen on merkitty parasta ennen -päiväys, tulee Alkon keskusvarastolle ja suoratoimittajilta myymälöihin tai verkkokauppaan toimitettavilla tuotteilla olla myyntiaikaa jäljellä vähintään neljä kuukautta (pl. sahti).

Hinta- ja toimitustapamuutokset valikoimassa oleviin tuotteisiin -kohtaan päivitettiin hinnastojaksot. Edelleen Alkon keskusvaraston kautta kulkevat tuotteet -kohtaan täsmennettiin: Tuotteiden hintoja tarkistettaessa otetaan ostohinnan ja toimitusehtomuutosten lisäksi huomioon Alkon keskusvaraston kautta kulkevien tuotteiden maahantuontikustannuksissa ja volyymluokissa tapahtuneet muutokset. Maahantuontikustannukset ovat nähtävillä tavarantoimittajaportaalissa. Kustannukset tarkistetaan kaksi kertaa vuodessa. Mahdolliset muutokset ilmoitetaan viimeistään kuukautta ennen viimeistä

hintojen ilmoittamispäivää tavarantoimittajaportalissa. Keskusvarasto- ja myymäläjakelukustannukset on esitetty volyymiluokittain tavarantoimittajaportalissa. Tuotteiden volyymiluokat tarkistetaan jokaiselle hinnoittelujaksolle siten, että tarkistusperusteena on kaksi kuukautta ennen hinnanilmoituspäivää päättynyt täysi 12 kuukauden jakso. Tuotteen volyymiluokka on voimassa aina koko hinnoittelujakson kerrallaan. Jos myyjä haluaa säilyttää yli 5,5 % tuotteen vähittäismyyntihinnan, tai enintään 5,5 % tuotteen alkoholijuoma- ja juomapakkausverollisen hinnan myymälän takaovella entisellään maahantuontikustannusten tai volyymiluokan muuttuessa, myyjän tulee huomioida tämä ostohinnan muutoksella.

Tuotteen hinta-, toimituslauseke- ja jakelijamuutoksesta ilmoittaminen -kohtaan täsmennettiin: Sekä vakio- että tilausvalikoiman tuotteiden hinta-, toimituslauseke- ja jakelijamuutokset on ilmoitettava Kumppaniverkossa ja tarvittaessa mukaan on liitettävä valtuutus tai muu riittävä selvitys tuotteen hankintaketjusta ja alkuperästä, sekä vahvistus tuotteen saatavuudesta. Jakelijamuutos voi edetä vasta, kun todettu selvitys ja ilmoitetut tiedot on kyetty todentamaan oikeiksi. Muuta selvitystä käytettäessä voidaan jakelijaa muuttaa ainoastaan silloin, kun uusi tarjoaja tarjoaa voimassa olevaa edullisempaa ostohintaa Alkolle. Lisäksi muuta selvitystä käytettäessä tarvitaan tuotteelle liitteen 6 mukainen analyysitodistus tuotteen aitouden validointia varten.

Jakelijasiirron yhteydessä huomioitava -kohtaan täsmennettiin: Jakelijasiirron yhteydessä uuden yli 5,5% tuotteen vähittäismyyntihinnan tulee pysyä muuttumattomana vähintään yhden kokonaisen hinnastojakson ajan uuden tuotteen valikoimaantulosta laskien. Tuotetiedon ylläpito ja tuotemuutokset valikoimassa oleviin tuotteisiin -kohtaan täsmennettiin: Tuotetietoa pidetään yllä Kumppaniverkon tuotetiedon kortin avulla.

Vähittäismyyntihinnat, Vähittäismyyntihinnan laskeminen -kohtaan täsmennettiin: Kumppaniverkossa sekä osoitteessa alko.fi/tavarantoimittajille on hintalaskuri, jonka avulla voi laskea vähittäismyyntihinnan yli 5,5% tuotteille ja alkoholijuoma- ja juomapakkausverollisen hinnan myymälän takaovella (HMT) enintään 5,5% tuotteille. Hinnoittelumallit eri toimitusehdoille ovat nähtävissä myös seuraavasta taulukosta.

Alkon keskusvarasto- ja myymäläjakelukustannukset -kohtaan on täsmennetty otsikkoa ja laskelmaa siten: Vähittäismyyntihinta lasketaan yli 5,5 til- % tuotteille seuraavasti:

Alkon keskusvarasto- ja myymäläjakelukustannukset -kohtaan on täsmennetty: Myyjän käyttäessä Alkon keskusvarasto- ja myymäläjakelupalvelua sovelletaan vähittäishinnan laskemisessa tavarantoimittajaportaalin hinnastossa esitettyjä, myyntivolyymiin, valikoimatyyppeihin tai pakkaustyyppiin sidottuja kustannuksia. Sekä edelleen täsmennetty: Alkon keskusvarasto- ja myymäläjakelukustannukset, tavarantoimittajaportaali.

Liitteen 2, Alkon osto- ja toimitusehdot kohtaa Tuotevaatimukset on täsmennetty: Tehdessään tarjouksen Kumppaniverkossa myyjä sitoutuu siihen, että myyjä ja kaikki sen kanssa samaan toimitusketjuun kuuluvat yhteisöt ovat huolellisesti tutustuneet Eettisiin toimintaperiaatteisiin (liite 1) sekä noudattavat niiden arvoja ja periaatteita kokonaisuudessaan.

Irtisanomista koskevaa kohtaa täsmennettiin: Alko pidättää itsellään oikeuden peruuttaa vahvistetunkin tilauksen kirjallisella ilmoituksella ilman korvausvelvollisuutta, keskeyttää tuotteen myynnin tai poistaa tuotteen valikoimastaan yhdessä tai useammassa seuraavista tapauksista: Myyjä ei syystä tai toisesta kykene toimittamaan vakiovalikoiman tuotetta sopimuksen edellyttämällä tavalla tai kysyntätasonsa vakiinnuttanut tuote on suljettuna tilauksilta kolmen (3) kuukauden ajan. Tuotteen kysyntätason katsotaan vakiintuneen kuuden kuukauden (6) kuluttua valikoimaantulosta. Tilausvalikoiman tuote, joka on rullaavan 12 kuukauden ajanjaksolla suljettuna tilauksilta yli kuuden (6) kuukauden ajan, poistetaan valikoimasta.

Liitteen 2C, Suorajakeluehdot Alkon myymälöihin, kohtaan Maksuehdot ja laskutuskäytäntö on lisätty: Myyjän tulee yli 6 kuukautta vanhoja laskuja lähettäessään liittää mukaan selvitys viiveestä ja riittävät tiedot Alkon tapauskohtaista käsittelyä varten, esimerkiksi ainakin tilausnumero, alkuperäisen laskun summa, korjaavan laskun summa, Alkon tuotenumero ja määrä. Kohtaan Ilmoitus tuotteen väliaikaisesta loppumisesta -kohtaan täsmennettiin: Toimittajan tulee ilmoittaa Alkolle välittömästi tuotteen väliaikaisesta loppumisesta ja siitä, milloin tuotetta on jälleen saatavilla. Ilmoitus tapahtuu päivittämällä saatavuustieto tavarantoimittajaportaalin saatavuustietosovellukseen. Vastaanotto-kohtaan on täsmennetty: Kuljettaja tai muu juomatoimittajan edustaja purkaa tavarat myymälän osoittamaan, ennalta valmisteltuun paikkaan. Ennen toimituksen kuittaamista kuljetuspakkausten ja lavojen lukumäärää verrataan kuljettajan käsipäätteen tai rahtikirjan tietoihin kuljettajan läsnä ollessa. Mahdolliset toimitusreklamaatiosanomaiset tai -informaatio lähetetään toimittajalle viiden (5) arkipäivän kuluessa toimituksen vastaanottamisesta.

Liitteen 4, Tarjouslomakkeen täyttäminen ja valtuutukset kohtaan Hinta-, määrä-, pakkaus- ja toimitusehdot täsmennettiin: Enintään 5,5% tuotteelle tulee ilmoittaa sekä toimitusehdon mukainen Alkon ostohinta että sitä vastaava alkoholijuoma- ja juomapakkausverollinen hinta myymälän takaovella (HMT). Hinta tulee ilmoittaa muodossa euroa/myyntiyksikkö. Sekä täsmennettiin: Alkon maahantuontipalvelua käytettäessä toimituslauseke tulee kirjoittaa muodossa postinumero ja paikkakunta tai satama. Valmiiksi hinnoitellut noutopaikat, lähtösatamat ja toimitusehdot on lueteltu tavarantoimittajaportalissa. Kohteet, joita listalla ei ole, hinnoitellaan erikseen tapauskohtaisesti. Tarjouksen allekirjoitus -kohtaan täsmennettiin: Jättäessään tarjouksen ja Alkon sen hyväksyessä, sitoutuu myyjä noudattamaan Alkon osto- ja toimitusehtosopimuksia sekä Valikoimaanotto-ohjeen velvoitteita. Kohtaan Valtuutukset täsmennettiin: Uusien tuotteiden tarjouksiin on liitettävä valmistajan tai tuotemerkin omistajan valtuutus, tai muu riittävä selvitys tuotteen hankintaketjusta ja alkuperästä, sekä vahvistus tuotteen saatavuudesta. Valtuutusta ei kuitenkaan tarvita tarjottaessa tuotemerkkiä, johon tarjoajalla on omistus- tai käyttöoikeus, tai tarjottaessa tuotetta pienempiin erikoiseriin. Valtuutuksiin käytettävä lomakepohja on tavarantoimittajaportalissa.

Liitteen 5, GTIN-koodit, Valviran koodit ja kuljetuspakkauksen koodit kohtaan GTIN-koodit täsmennettiin: Alkon tietojärjestelmä vaatii 13-numeroisen koodin. Kumppaniverkon käyttäjien tulee siksi tuotetta tarjotessa lisätä lyhempiin koodeihin nollia eteen, jotta niistä saadaan 13-numeroisia.

Liitteen 6, Näytteiden ja todistusten toimitusohjeet kohtaan Alkon pyytämien näytteiden ja todistusten toimittaminen täsmennettiin: Näytteet tulee toimittaa Alkoon mahdollisimman pian näytepyynnön saavuttua, kuitenkin viimeistään pyynnössä ilmoitettuna eräpäivänä. Näytteet voi tuoda Alkon keskusvarastoon työpäivinä klo 9-15 välillä. Näyte-erään suositellaan liitettäväksi lomake "Alkon pyytämien näytteiden vastaanottokuittaus", joka on tavarantoimittajaportalissa. Vakio- ja kausivalikoiman sekä erikoiserien näytteet, Jakelunaloitusnäytteet -kohtaan täsmennettiin: Ostetun tuotteen jakelunaloitusnäytteeksi on toimitettava yksi (1) myyntipakkaus erästä, joka on toimitettu perille jakelemaan varastoon myymälätoimituksia varten. Näytteiden saatteena on toimitettava tarjoajan allekirjoittama Alkon lomake "jakelunaloitusnäytteiden saate", joka on tavarantoimittajaportalissa. Erikoiseriin kuuluvista tuotteista ei pyydetä jakelunaloitusnäytettä. Jakelunaloitusnäytteitä ei myöskään vaadita tuotteista, jotka siirtyvät vakiovalikoimaan tilausvalikoimasta. Käytettävät analyysimenetelmät -kohtaan täsmennettiin: Erikoiserien sekä tilausvalikoiman tuotteiden tarjoamisen yhteydessä tavarantoimittaja ilmoittaa tuotteiden analyysiärvot, joiden tulee perustua mittauksiin. Mittauksissa käytettävät

analyysivälineet ja -menetelmät tulee olla validoitu soveltuviksi kyseisen juomatyypin analytiikkaan. Analyysitodistuksesta tulee käydä ilmi mittaus tapa, mittauksen suoritusajankohta, testattu tuote-erä, testauksen suorittaja sekä tuotenimi, jolla analyysi voidaan yhdistää tarjottuun tuotteeseen.

Liitteen 7, Jakelija- ja toimitusehtomuutokset -kohtaan täsmennettiin: Tuotteen jakelijan tai toimitusehdon muuttuessa huomioitavia asioita: Tuotteesta on tehtävä uusi tarjous Kumppaniverkossa. Tarjoukseen tulee liittää kopiot uudesta valtuutuksesta ja vanhan valtuutuksen peruutuksesta. Vaihtoehtoisesti uusi jakelija voi esittää riittävän selvityksen tarjottavan tuotteen hankintaketjusta, alkuperästä sekä vahvistuksen tuotteen saatavuudesta. Tapauksissa, joissa tuotteelle on useampi mahdollinen toimittaja, valitsee Alko tuotetta edullisemmin tarjoavan toimittajan. Mikäli hinta on sama, jatkaa Alko olemassa olevan toimittajan kanssa. Lisäksi muuta selvitystä käytettäessä tarvitaan tuotteelle liitteen 6 mukainen analyysitodistus tuotteen aitouden validointia varten. Pienpanimon tai pientuottajan valmistaman paikallisesti saatavilla olevan tilausvalikoimatuotteen noustessa myynnin perusteella vakiovalikoimaan. Tällöin voidaan muuttaa vain toimituslauseketta ja yli 5,5% tuotteen vähittäismyyntihinnan tai enintään 5,5% tuotteen alkoholijuoma- ja juomapakkausverollisen HMT:n tulee pysyä samana.

Liitteen 8, Tuotemuutokset osalta kohtaa Tuotemuutokset, jotka vaativat muutosilmoituksen Esimerkkejä tuotetiedon päivitystä vaativista tapauksista - kohtaa täsmennettiin: 6) Edellä mainittujen lisäksi tuotemuutoksista löytyy lisätietoa tavarantoimittajaportaalista. Kohtaan Tuotetiedon ylläpito täsmennettiin: Tuotetietoon kohdistuvat muutokset tehdään Kumppaniverkon tuotetietokortille.

Liitteen 9, Dollylavat, Dollylavat kausituotteille -kohtaa täsmennettiin: Kaikki kausituotteet, jotka ovat tulleet Alkon valikoimaan kausituotehaun kautta, voidaan ottaa myyntiin myös juomatoimittajan dollylavalle pakkaamana. Näitä tuotteita ovat esimerkiksi kesäkauden tuotteet sekä glögit ja muut joulukauden tuotteet. Tavarantoimittajan on aina tehtävä kausituotteen dollylavasta erillinen tarjous määräaikaan mennessä. Määräaika on kesän kausituotteille viikko 6 ja joulun kausituotteille viikko 34.

Muutokset 26.9.2023

Valikoiman suunnitteluun on päivitetty valikoimasuunnitelmien aikataulu. Vakiovalikoiman päätuotteet, Kohdentamattomat tuotteet -kohtaan täsmennettiin: Uutuudet otetaan mukaan jaksotarkasteluun, kun ensimmäinen täysi tarkastelujakso valikoimaantulon jälkeen on täyttynyt. Ensimmäisen täyden jakson jälkeinen kohdennus uutuustuotteelle viestittää jaksotarkastelun yhteydessä. Käytännössä uuden tuotteen minimipeitto on siis haussa ilmoitetulla tasolla valikoimaantulohetkestä riippuen noin 11–16 kuukauden ajan (takuupeittoaika). Tämän jälkeen tuote saa jaksotarkastelun mukaisen peiton. Enintään 5,5% tuotteiden takuupeittoaika voi olla myös lyhyempi.

Tuotehaut ja tarjousmenettely, Osallistuminen tuotehakuihin, Tarjousten tekeminen -kohtaan on täsmennetty: Erikoiserätuotteiden tarjouslomakkeella täydennettävien analyysiarvojen tulee olla liitteen 6 mukaisilla menetelmillä mitattuja ja tarjoukseen liitetään ilmoitettujen lukujen analyysitodistus. Toimitetun analyysitodistuksen täytyy kohdistua tarjottuun vuosikertaan tai todistus saa olla korkeintaan kolme vuotta vanha. Jos analyysitodistusta ei ole saatavilla, tehdään ostoon päätyvän tuotteen analysointi Alkossa tarjoajan kustannuksella erikseen julkaistun veloituslistan mukaisesti. Mikäli analyysitodistusta ei voida tarjouksen jättövaiheessa toimittaa, tulee tarjoajan käyttää analyysipalvelua.

Tilausvalikoima, Tuotteiden tarjoaminen tilausvalikoimaan -kohtaan täsmennettiin: Tilausvalikoiman tuotteille ei ole hakumenettelyä. Tuotteita voi tarjota tilausvalikoimaan jatkuvasti pois lukien alkoholittomat (0,0–1,2 til-%). Tilausvalikoimaan listautuminen itsepalveluna -kohtaan täsmennettiin: Mikäli vaadittavat tiedot on ilmoitettu tarjouksella oikein, tuotteen valikoimaantulo tapahtuu noin kahden viikon kuluttua tarjouksen jättämisestä. Tämä edellyttää, että tarjouksella on ilmoitettu vaaditut tiedot, tuotteen mahdollinen rekisteröinti kierrätysjärjestelmään on kunnossa sekä tarjouksella on liitteenä Alkon tuotekuvaformaatin mukainen kuva.

Kaupankäynnin ehtoja, Hinta- ja toimitustapamuutokset valikoimassa oleviin tuotteisiin -kohtaan päivitettiin hinnastojaksot. Uudet tuotteet -kohtaan täsmennettiin: Uuden tuotteen ostohintaa ei voi muuttaa valikoimaantuloa seuraavalle hinnastojaksolle vaan vasta sen jälkeiselle jaksolle lukuun ottamatta toimitustapamuutoksia, jolloin ostohintaa tulee muuttaa niin, että vähittäismyyntihinta pysyy samana. Uusien tuotteiden säännöt koskevat kaikkia valikoimaluokkia. Hinnanmuutokset valikoimassa oleville tuotteille -kohtaan täsmennettiin: Ensimmäisen kokonaisen hinnastojakson jälkeen tuotteen hintaa

voi muuttaa hinnastojaksojen aikataulun mukaisesti. Valikoimassa olevaa tuotetta ei saa poistaa valikoimasta ja listata uudestaan tilausvalikoimaan eri hinnalla kesken valikoimajakson. Yli 5,5% tuotteen ostohintaa voi muuttaa kerrallaan siten, että tuotteen vähittäismyyntihinta muuttuu enintään 20 prosenttia (kuitenkin siten, että enintään 0,50 euron muutokset ovat aina sallittuja). Muutoksen ollessa 10–20 prosenttia ylös- tai alaspäin, toimittajalla on velvollisuus selventää muutoksen syitä Alkon vastaavalle tuotepäällikölle. Markkinoita laajasti koskevissa erityisissä poikkeustilanteissa voidaan sallia myös suuremmat hintamuutokset.

Liitteeseen 2A, Alkon maahantuontipalvelu, Hallinnolliset ja volyymiedellytykset maahantuontipalvelulle -kohtaan lisättiin: Myyjällä tulee olla tarvittavat luvat ja valmiudet verottomiin lähetyksiin esim. EU alueella sähköisten viennin saateasiakirjojen (eAD) käyttöön EMCS järjestelmässä. Maahantuonnissa olevalta tuotteelta edellytetään 2 000 euron verottoman liikevaihdon ylittämistä rullaavan 12 kuukauden ajanjaksolla. Myyntivolyymitarkastelu toteutetaan hinnastojakson loputtua ja sen lopputulos kerrotaan juomatoimittajille. Tarkastelun lopputulos tulee voimaan seuraavalle hinnastojaksolle, eli kuuden kuukauden päästä ilmoituksesta. Mikäli tuotteelle tehdään jakelijamuutos suoratoimitustuotteeksi seuraavan jakelijamuutosaikataulun mukaisesti, tuote voi jatkaa valikoimassa. Muussa tapauksessa tuote poistetaan valikoimasta.

Liitteeseen 2B, Toimitukset Suomesta Alkon keskusvarastoon on lisätty: Toimituslausekkeella TOP Alkon keskusvarasto toimittavalla juomatoimittajalla tulee olla Valviran myöntämä alkoholijuoman tukkumyyntilupa ja muut toiminnan vaatimat luvat. Alkon keskusvarastojakelussa olevalta vakiovalikoiman tuotteelta edellytetään 1 000 euron verottoman liikevaihdon ylittämistä rullaavan 12 kuukauden ajanjaksolla. Myyntivolyymitarkastelu toteutetaan hinnastojakson loputtua ja sen lopputulos kerrotaan juomatoimittajille. Tarkastelun lopputulos tulee voimaan seuraavalle hinnastojaksolle, eli kuuden kuukauden päästä ilmoituksesta. Mikäli tuotteelle tehdään jakelijamuutos suoratoimitustuotteeksi seuraavan jakelijamuutosaikataulun mukaisesti, tuote voi jatkaa valikoimassa. Muussa tapauksessa tuote poistetaan valikoimasta.

Liitteeseen 2C Suorajakeluehdot Alkon myymälöihin, Hallinnolliset ja volyymiedellytykset suorajakelijoille -kohtaan on täsmennetty: Suorajakelijakelijalla tulee olla Valviran myöntämä alkoholijuoman tukkumyyntilupa ja muut toiminnan vaatimat luvat. Suorajakelijalla tulee olla Alkon kanssa hyväksytysti testatut ja toimivat valmiudet tilaus-toimitusprosessin sähköiseen sanomaliikenteeseen. Suorajakelijalta (pois lukien tilausvalikoimaluokka T3 ja sahti) edellytetään lisäksi miljoonan myyntiyksikön

vuosivolyymia joko yksittäisenä toimittajana tai ns. varastohotellimallia käyttäen. Viimeksi mainitussa tapauksessa ainakin tilaus- ja toimitusvahvistussanomien tulee kulkea varastohotellin kautta.

Liitteeseen 9 Dollylavat, Ympäri vuotisesti dollylavalla toimitettavat tuotteet täsmennettiin: Tuotteiden myynnit tarkistetaan kaksi (2) kertaa vuodessa alla olevan kalenterin mukaisesti. Tarkistuksessa käytetään tarkistushetkellä viimeisintä täyden 12 kuukauden myyntitietoa. Lisäksi Alkolla on oikeus tarkastella dollymyyntirajoja ilmoitettua rytmiä tiheämmin, mikäli tuoteryhmä- tai alatuoteryhmätasolla havaitaan poikkeuksellisia muutoksia. Oikeus sekä normaaliin- että minidollyyn edellyttää muilta kuin hanapakkauustuotteilta 200 000 myyntiyksikön volyymia rullaavalta 12 kuukauden ajalta, hanapakkauksilta 200 000 litran volyymia rullaavalta 12 kuukauden ajalta. Oikeus ainoastaan minidollyyn edellyttää muilta kuin hanapakkauustuotteilta 600 000 euron verotonta liikevaihtoa sekä yli 50 000 myyntiyksikön volyymia rullaavalta 12 kuukauden ajalta, hanapakkauksilta 600 000 euron verotonta liikevaihtoa rullaavalta 12 kuukauden ajalta. Myyntitarkasteluissa verkkokaupan myynti jätetään huomiotta. Rajan ylittävistä tuotteista ja rajan alle pudonneista tuotteista ilmoitetaan juomatoimittajille. Kausidollylavat vakiovalikoiman päätuotteille -kohtaan on päivitetty tarkistuskalenteri.

Liitteeseen 10 Alkon hinnoittelukertoimet yli 5,5 % tuotteille on päivitetty hinnoitteluryhmä ja -kerrointaulukko.

Liitteeseen 12 Alennetun hinnoittelukertoimen laskenta yli 5,5 % tuotteille -kohdasta on poistettu hinnoitteluryhmä 4 sekä täsmennetty hinnoitteluryhmä 5->4.

Alkoholivalmisteiden valikoimaanotto-ohje ja siinä tapahtuneet muutokset vuonna 2023

Alkoholivalmisteiden valikoimaanotto-ohjeeseen ei tehty muutoksia vuonna 2023.

4.4 Tavarantoimittajayhteistyö ja sidosryhmien kuuleminen

Alko järjesti neljä tavarantoimittajatilaisuutta vuonna 2023. Tilaisuudet ovat avoimia ja kutsut tilaisuuksiin julkaistaan aina Alkon verkkosivuilla. Tilaisuudet järjestettiin sekä Teams Live Event -sovelluksen kautta, että livetilaisuuksina. Tavarantoimittajatilaisuudet vuonna 2023 pidettiin 28.2.2023 (Teams), 9.5.2023

(Live), 21.9.2023 (Live) ja 30.11.2023 (Teams, kansainvälinen tilaisuus kaikille tuottajille).

Vuonna 2023 Alkon toimintaan liittyvistä asioista viestittiin aktiivisesti tavarantoimittajille tavarantoimittajainfoissa ja tarkemmin eri aihealueiden osalta tavarantoimittajatilaisuuksien yhteydessä pidetyissä tai erikseen järjestetyissä työpajoissa. Vuonna 2023 pidettiin seuraavat työpajat: 17.1.2023 (Teams), jossa aiheena oli Vihreät ja eettiset -konseptin uudistus, 29.3.2023 (Teams), jossa aiheena oli International climate webinar for producers, 9.5.2023 (Live), joka oli vuorovaikutteinen työpaja, jossa kerättiin osallistujien ajatuksia ilmastotavoitteisiin pääsemisen keinoista, 5.6.2023 (Teams), joka oli ilmastoaiheinen Teams-työpaja tuottajille sekä 21.9.2023 (Live), jossa aiheina olivat ilmastotiekartan logistiikkatavoitteet sekä kestävyysraportoinnin ajankohtaiset asiat.

Alko järjesti 9.3.2023 tuote-esittelymessut Helsingin Kattilahallissa, jonne osallistuivat Pääkaupunkiseudun ja Etelä-Suomen alueen valikoima- ja palvelumestarit, palvelupäälliköt ja oto-kouluttajat sekä tavarantoimittajat. Länsi-Suomen, Lounais-Suomen, Itä-Suomen ja Pohjois-Suomen alueiden valikoima- ja palvelumestarit, palvelupäälliköt ja oto-kouluttajat osallistuivat tavarantoimittajien virtuaalisille tuote-esittelymessuille 15.3.2023. Virtuaalisilla tuote-esittelymessuilla tavarantoimittajilla oli mahdollisuus kertoa tuotteistaan Alkon henkilöstölle virtuaalisella messualustalla.

Kaikkien alueiden valikoima- ja palvelumestareille, palvelupäälliköille ja kouluttajille pidettiin tavarantoimittajien virtuaaliset tuote-esittelymessut 11.10.2023.

Normaalien tavarantoimittajatapaamistensa lisäksi Alko tapasi seuraavia alan järjestöjä vuoden 2023 aikana: Suomen Alkoholijuomakauppa ry, Suomen Alkoholijuomakauppa ry – vastuullisuustyöryhmä, toimialajärjestöjä alkuperämaista: Wieta, South Africa, Wosa, South Africa, WinPro, IUF, FairTrade Africa, Wine Australia tuottajatapaaminen ja Alko esittely, Wines of California, Business France, Ranskan suurlähettiläs, Israelin suurlähettiläs, Kuuban suurlähettiläs, U.S. Department of Agriculture, Departamento de Comunicación Espanja, Suomen Viiniryttäjät ry ja WIRSPA (The West Indies Rum and Spirits Producers' Association Inc.

Lisäksi Alkon henkilökunnalla oli viikoittain tapaamisia tavarantoimittajien sekä tuottajien kanssa, joissa selvennettiin Alkon toimintaa, sääntöjä sekä ajankohtaisia asioita.

4.5 Aistinvaraiset arvioinnit

Valikoimaanotto prosessissa suoritettujen aistinvaraisten arvioiden osalta Alko kertoo, että aistinvaraisesti arvioitiin yhteensä 9603 tuotetta.

Vuoden 2023 aistinvaraisten arviointien määrästä oli

- kotimaisia tuotteita 725, joista sokkoarvostelujen määrä oli 385
- muiden EU-maiden tuotteita 6 737, joista sokkoarvostelujen määrä oli 1 994
- EU:n ulkopuolisia tuotteita 2 141, joista sokkoarvostelujen määrä oli 735

4.6 Esteellisyys ostoprosessissa

Alkoholilain 25 §:n 3 momentissa säädetään ostoprosessiin osallistuvan henkilön esteellisyydestä. Alkon palveluksessa oleva ei saa käsitellä myyntiin ottamista tai myynnistä poistamista koskevaa asiaa eikä olla läsnä sitä käsiteltäessä, jos hän tai hänen läheisensä on hallintolain 28 §:ssä tarkoitetussa suhteessa valmistajaan tai myyjään.

Tuotearviointeja tekevät henkilöt, jotka ovat ilmoittaneet siirtyvänsä toisen alkoholialan toimijan palvelukseen, eivät ole ilmoituksensa jälkeen enää osallistuneet tuotearviointien tekoon.

Alkon mukaan vuoden 2023 aikana kaksi Alkon työntekijää on jäävänsä itsensä tuotteiden arvioinnista määrättyissä tilanteissa. Syynä jäävyykseen on ollut henkilöiden perheenjäsenten toiminta alkoholialan yrityksissä. Toinen jääväys koskee tiettyä alkoholialan yritystä ja toinen koskee kaikkien kotimaisten panimotuotteiden arviointia.

4.7 Alkon maahantuontipalvelu

Alkolla ei ole omaa alkoholijuomatuotteiden maahantuontia. Alko kuitenkin tarjoaa tavarantoimittajille yhtenä logistisena toimintatapavaihtoehtona maahantuontipalvelua, jonka kustannukset huomioidaan sellaisenaan tuotteiden hinnoittelussa. Alko ei tarjoa maahantuontipalvelua tilausvalikoiman tuotteille. Alko ei itse aktiivisesti hae tai valikoi tuotteita maahantuontiinsa, vaan päätöksen maahantuojasta tekee tuotteen päämies. Päämiehillä on mahdollisuus kolme kertaa vuodessa vaihtaa toimitusehtoja ja halutessaan esimerkiksi muuttaa Alkon maahantuontipalvelun toiselle maahantuojalle.

Tavarantoimittaja voi itse valita haluamansa logistisen toimintatavan kolmesta vaihtoehdosta, jotka ovat:

1. Tavarantoimittaja itse hoitaa tuotteen varastoinnin ja jakelun myymälöihin,
2. Alko hoitaa tuotteen varastoinnin ja jakelun myymälöihin, tai
3. Alko hoitaa tuotteen maahantuonnin, varastoinnin ja jakelun myymälöihin.

Alkon maahantuontipalvelun osuus vuotuisesta myynnistä vaihtelee, mutta on yleensä muutaman prosentin kokoluokkaa.

5 Alkon monopolitoiminnan valvonta vuonna 2023

Vuonna 2023 Alkon valvontaan ovat osallistuneet Kilpailu- ja kuluttajavirasto sekä Valvira.

5.1 Kilpailu- ja kuluttajavirasto

Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) on 30.8.2024 toimittamassaan lausunnossa lausunut seuraavaa:

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) on pyytänyt Kilpailu- ja kuluttajavirastolta (KKV) tietoja sellaisista Alko Oy:tä (Alko) koskevista KKV:n käsittelyssä vuonna 2023 olleista asioista, joihin KKV:n näkemyksen mukaan olisi tarpeen viitata Euroopan komissiolle annettavassa alkoholijuomien vähittäismyyntimonopolin toimintaa koskevassa raportissa.

KKV:n näkemyksen mukaan raportissa olisi tarpeen viitata 10.11.2023 pidettyyn neuvontatapaamiseen (KKV/1524/14.00.00/2023), jossa Alko esitteli KKV:lle suunnitelmiaan ottaa käyttöön uusia vastuullisuusehtoja, joita hankintaketjun toimijoiden tulisi jatkossa täyttää. Alko toimitti ennen tapaamista KKV:lle laatimansa itsearvion koskien valikoimaanotto-ohjeen muutosta. Alkon mukaan vastuullisuussäätelyn muutokset EU-tasolla tulevat vaikuttamaan Alkon tulevaisuuden toimintaan. Erityisesti yritysvastuuraportointidirektiivi ((EU) 2022/2464), valmisteilla oleva sitova corporate sustainability due diligence - lainsäädäntö sekä omistajaohjauksen puitteissa annettu, valtionyhtiöitä sitova ohjaus tuovat Alkolle uusia huolellisuusvelvoitteita. Näiden velvoitteiden keskiössä ovat niin sosiaaliset kuin myös ympäristöasioihin ja kasvihuonepäästöihin liittyvät vastuut.

Alkon mukaan sen valikoimaanotto-ohjeessa asetetaan tavarantoimittajille kriteerit koskien sekä myyntiin tulevia että myynnissä olevia tuotteita. Kyseisen ohjeen muutostarvetta arvioidaan puolivuositain. Alko julkaisee ehdottamansa muutokset verkkosivuillaan, jolloin sidosryhmät, joita ovat muun muassa tavarantoimittajat, voivat ottaa ehdotettuihin muutoksiin kantaa.

Valikoimaanotto-ohjeen kommentointimahdollisuuden lisäksi Alko ilmoitti järjestävänsä tavarantoimittajille tilaisuuden, jossa se käy läpi tulevat muutokset valikoimaanotto-ohjeeseen sekä myös kartoittaa tavarantoimittajien valmiuksia täyttää uudistetun valikoimaanotto-ohjeen vaatimuksia. Tavarantoimittajille annetaan kohtuullinen siirtymäaika sopeutua uusiin ehtoihin.

Sanktiojärjestelmän tarkoituksena on kannustaa tavarantoimittajia sisällyttämään vastuullisuuskriteereitä oman hankintaketjuns sopimuksiin. Sanktiojärjestelmällä Alko on halunnut luoda konkreettisen uhan seuraamuksista tavalla, joka on Alkolle uusi. Alko ennakoi pystyvänsä vaikuttamaan välillisesti jopa hankintaketjun seuraaviin portaisiin tiukentamalla ehtojaan suhteessa tavarantoimittajiin. Alko painotti, että vaatimalla enemmän tavarantoimittajilta on todennäköisempää, että uusia vastuullisuusehtoja noudatetaan tehokkaasti läpi hankintaketjun. Alko ilmoitti tiedostavansa oman monopoliasemansa Suomen alkoholimarkkinoilla. Alkon mukaan tulevat ehdot mahdollistavat kaikkien tavarantoimittajien syrjimättömän pääsyn joko Alkon myymälöihin tai verkkokauppaan.

Neuvontatapaamisen lopussa KKV:n taholta todettiin, että kestävän kehityksen tavoitteet on tunnistettu myös kilpailuoikeuden alalla. Alkon on kuitenkin tärkeää ehtoja uudistaessaan ottaa huomioon, että tavarantoimittajat ovat hyvin heterogeeninen ryhmä ja yritysten edellytykset täyttää kestävyyskriteereitä voivat vaihdella melko paljon. Ennakkomateriaalin ja tapaamisessa käydyn keskustelun perusteella KKV:lle syntyi vaikutelma, että Alko oli pyrkinyt ottamaan huomioon kilpailuoikeuden asettamat reunaehdot valikoimaanotto-ohjetta muuttaessaan. Alkoa kuitenkin kehoitettiin olemaan huolellinen, jottei ehtojen soveltaminen tahattomastikaan johda syrjintään tai kohtuuttomuuteen.

5.2 Valvira

Valviran tehtävänä on ollut valvoa, että Alko toimii alkoholilain mukaisesti. Tässä valvontatyössä virasto on seurannut Alkon toimintaa ja kuullut muun ohessa Alkon tavarantoimittajia sekä muita alkoholijuomamarkkinoiden toimijoita. Valvira on myös säännöllisesti tavannut Alkon edustajia ja esittänyt näkemyksensä sille esitetyistä muutoksista, kuten muutoksista valikoimaanottomenettelyssä.

Alkoholilain 79 §:n 1 momentin mukaan, jos tarjouksen tekijä tai tavarantoimittaja katsoo, että alkoholiyhtiö on toiminut alkoholijuomien ottamisessa vähittäismyyntiin, niiden poistamisessa vähittäismyyntistä tai niiden hinnoittelussa 25 §:n 1 momentin vastaisesti, se voi vaatia alkoholiyhtiöltä menettelyä koskevan perustellun päätöksen. Vaatimus on esitettävä 30 päivän kuluessa siitä, kun tarjouksen tekijä tai tavarantoimittaja sai tiedon alkoholiyhtiön menettelystä. Alkoholilain 80 §:n 2 momentin mukaan alkoholiyhtiön päätökseen saa vaatia oikaisua Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolta siten kuin hallintolaissa säädetään.

Vuoden 2023 aikana ei Valviran käsiteltäväksi tullut uusia oikaisupyyntöjä alkoholiyhtiön päätöksistä.

Alkon vähittäismyyntin yksinoikeuden turvaaminen

Alkoholilain 23 §:n mukaan Alkolla on 1 §:ssä tarkoitettujen haittojen vähentämiseksi 6 §:ssä säädetyin poikkeuksin yksinoikeus harjoittaa alkoholijuomien vähittäismyyntiä.

Valviran tulkinta ja ohjeistus kansallisesta alkoholilaista on ollut se, että alkoholijuomien myynti ulkomailta Suomeen siten, että myyjä osallistuu kuljetuksen järjestämiseen ja maksaa verot Suomeen, rinnastuu vähittäismyyntiin Suomessa. Alkoholijuomien vähittäismyyntiä saa harjoittaa vain luovuttamalla niitä asiakkaalle hyväksytyssä vähittäismyyntipaikassa. Vähittäismyyntiluvan haltija voi ottaa vastaan tilauksia ja maksuja verkkokaupassaan alkoholijuomista. Tilatut alkoholijuomat saa kuitenkin luovuttaa asiakkaalle vain vähittäismyyntipaikan sisätilassa alkoholijuomien myyntiaikojen puitteissa.

Valviran näkemyksen mukaan lainsäädäntö on epäselvä yksityishenkilöiden internetin kautta ulkomailta tilaamien alkoholijuomien osalta. Pääministeri Petteri Orpon 20.6.2023 julkistetun hallituksen ohjelman mukaan tällä hallituskaudella selkiytetään vallitseva tulkinta yksiselitteiseksi siten, että suomalaisilla on oikeus ostaa etämyyntimenettelyn kautta alkoholia toisissa EU-maissa toimivilta yrityksiltä.

6 Lopuksi

Tässä raportissa on kuvattu Alkon toimintaa ja toiminnassa tapahtuneita muutoksia vuonna 2023. Lisäksi raportissa on pyritty luomaan yleiskatsaus Suomen alkoholioloihin sekä käsitelty alkoholista aiheutuneita vaikutuksia tuoreimpiin tilastotietoihin pohjaten.

Raportti on julkinen. Se on suunnattu Euroopan komissiolle ja sen tarkoituksena on informoida komissiota Suomen alkoholioloista sekä Alkon roolista ja toiminnasta monopolijärjestelmässä.

Lisätietoja raportista ja sen laatimisesta Valvirassa antaa lakimies Kristiina Meriläinen, puh. 0295 209 517 tai kristiina.merilainen@valvira.fi.



Valvira

Sosiaali- ja terveystalun
lupa- ja valvontavirasto

Sosiaali- ja terveystalun
lupa- ja valvontavirasto, Valvira

Ratapihantie 9, 00520 Helsinki
PL 43, 00521 Helsinki
Ounasjoentie 6, 96200 Rovaniemi

Puhelin 0295 209 111
kirjaamo@valvira.fi
valvira.fi